

Térképes levelezőlapok

Dr. Papp-Váry Árpád, DSc

A külföldi képeslapok között a nemzetközi turizmus kibontakozása idején, a XIX. század utolsó és a XX. század első negyedében jelentek meg a térképes levelezőlapok. Ezek rendszerint több kisebb tájrész, majd fénykép között mutatták be egy térség vagy település térképét. Később megjelentek a csak térképet, eredeti térképrészleteket, vagy a terület grafikus rajzát szemléltető levelezőlapok.

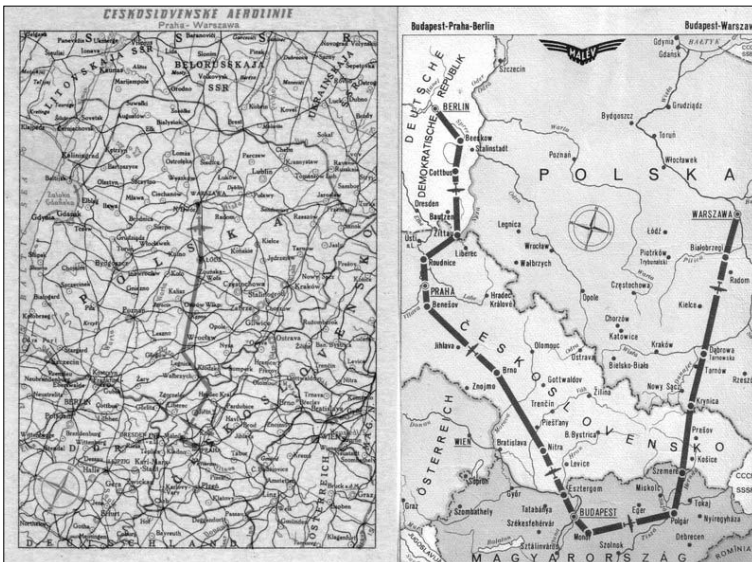
A térképes képeslapok készítése a világ országaiban kívül esett a térképkiadók tevékenységén. Általában művészeti szerkesztőségek foglalkoztak a képeslapok, köztük a térképes képeslapok megjelentetésével. Hazánk ebből a szempontból kivételt képez. 1959–1982 között a Kartográfiai Vállalat minden évben jelentetett meg fénykép nélküli, térképrajzos levelezőlapokat. Hazánkban a képes, rendszerint fényképes levelezőlapok kiadása, a művészeti szempontok érvényesítése érdekében a Képzőművészeti Alap Kiadóvállalatának volt a joga. Ezt az előírást akarta megkerülni a Kartográfiai Vállalat a grafikákkal díszített térképes levelezőlapok megjelentetésével. A térképes levelezőlapok sikerét látva, a Képzőművészeti

Alap érdekei védelmében eljárást kezdeményezett a vállalat ellen. Radó Sándor a jogi eljárás elkerülésére egyeztetést hívott össze. Ezen Radó hangsúlyozta: a Kartográfiai Vállalat nem képes, hanem térképes levelezőlapokat ad ki. A térképészeti termékek kiadása pedig az Állami Földmérési és Térképészeti Hivatal hatásköre. A vállalat a hivatal, általa aláírt engedélyek alapján adja ki a térképes levelezőlapokat. A Képzőművészeti Alap felismerte, hogy Radó pártbeli kapcsolatai miatt nem nyerheti meg a pert, ezért elállt attól. Később a Képzőművészeti Alap is kiadott egy-két fekete-fehér, grafikus térképes képeslapot a Balatonról és Budapest belvárosáról, de művészileg ezek nem nagyon tudtak versenyezni a Kartográfiai Vállalat színes, grafikus termékeivel.

A Kartográfiai Vállalat a térképes levelezőlapok sorozatát a MALEV megrendelése nyomán indította 1959-ben. Egyszerű térképes háttéren vörös vonal mutatta a célállomásokhoz vezető légi útvonalakat. Az ötletet feltehetően a csehszlovák légitársaságok vállalat kilenc képeslapból álló hasonló kivitelű sorozata adta. 1962-ben – az eredeti mintától elszakadva – grafikus

képeslapok sorozata szemléltette a közel egy irányba menő járatokat. Például egy képeslap mutatta a Drezdába, Lipszébe, Berlinbe vagy Koppenhágába, Helsinkibe tartó gépek útvonalait. A sorozatnak olyan sikere volt, hogy 1962–1969 között a két legnépszerűbb útvonalat, a Budapest–Moszkva és a Budapest–Prága–Varsó járatot szemléltető lapok tizenegy kiadást értek meg.

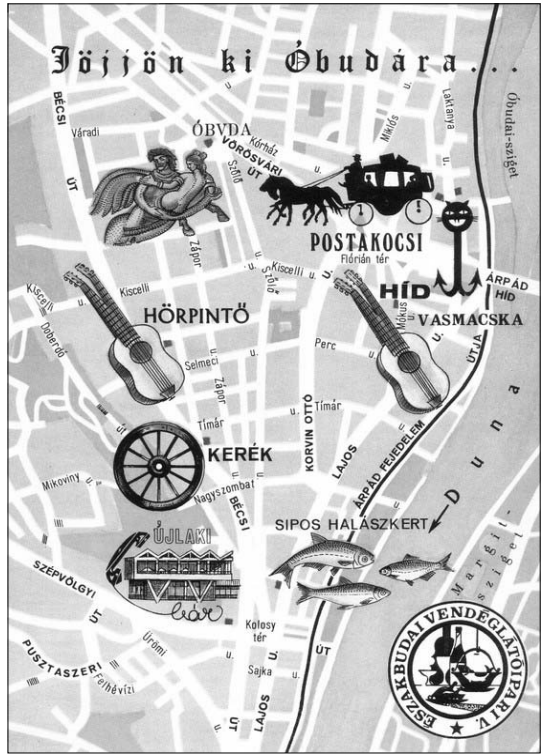
1974-ben pár vonalról újabb levelezőlap készült, majd 1982-ben a MALEV új kivitelű, tizennégy levelezőlapból álló sorozatra adott megrendelést, összesen 1 768 000 példányban. A leg-

1. ábra Csehszlovák és magyar légi útvonalas képeslap

2. ábra. A MALÉV légi útvonalakat szemléltető 1982. évi sorozatának egyik térképe (Címlapon az 1960. évi sorozatból láthatnak részletet)

3. ábra Óbudai éttermek térképes levelezőlapja

több képeslap példányszáma 80 000 volt, de a Drezda, Lipcse, Berlin című képeslap 520 000, a Moszkva 280 000, a München, Frankfurt, Párizs 240 000 példányban készült. Mindössze 8, illetve 10 000 példányban jelentek meg a Szófia, Burgasz, Várna, valamint a Belgrád, Tirana útvonalakat mutató képeslapok. A MALÉV-képeslapokat az étkezési tálca kiosztásakor kapták meg az utasok.

A MALÉV példáját az 1960-as évek végén a MAHART és a VOLÁN vállalat is követte. Ezek a cégek pénzért (2 Ft/db) árulták a képeslapokat. 1975-től a szárnyashajóval megtehető Budapest–Bécs útvonalról a MAHART hosszúkás térképes levelezőlapot adott ki. Ennek ára 3,50 Ft volt.

A Kartográfiai Vállalat a kisebb településekről akkor készített térképet, ha azt – ajánlata nyomán – a tanács megrendelte. Sok településnek térképes megrendelésére nem volt pénze, de térképes levelezőlap kiadására már igen. Vonzó volt, hogy a megrendelt grafikus képeslapokat pénzért árusíthatták. Gyakran az döntött a

megrendelés mellett, hogy felelős kiadóként a tanácselnök neve is megjelent a lap hátoldalán. A települések mellett számos cég rendelt meg térképes levelezőlapot, telephelyei, üzletei helyének feltüntetésével.

1970-től a hagyományos levelezőlap mellett széles körben terjedtek el a hosszúkás és a két részből álló hosszúkás levelezőlapok. A két részből álló levelezőlapoknál a levelezőlaprész letéphető volt. A maradék részen kifordítva ábrázolták a letépett lapon látható területet. A normál levelezőlap mérete $14,5 \times 10,5$ cm, a hosszúkás levelezőlapé $22,0 \times 10,5$ cm volt. A perforált és így letéphető rész levelezőlap méretű, a megmaradó rész $7,5 \times 10,5$ cm nagyságú volt. A vállalatok többsége is hamar átállt a leszakítható képeslapokra. A megmaradó részen a cég címét, telefonszámát, osztályait sorolták fel, vagy egyéb adatokat tüntettek fel. Gyakran a cég neve és címe mellett a következő év egylapos naptára szerepelt a hátoldalon. A leszakítható szélű térképes képeslapok hamarosan népszerű múzeumi, állatkerti stb. belépőként jelentek meg.

1970-ben a 100 dolláros utazási keret nyomán, az egyre nagyobb számban kiutazók valutaköltségének csökkentése érdekében, a Kartográfiai Vállalat térképes levelezőlap tömböt jelentetett meg Olaszországról. A tömb tizenegy kétrészes levelezőlapot tartalmazott. Ezek a leggyakoribb turista célpontokat ábrázolták. A képeslapok kitéphetők voltak, a tömbben maradó részek emlékként maradtak a vásárlónál. A tömb ára 35 Ft volt. Az olasz tömb sikere nyomán hamarosan megjelent Jugoszlávia, NSZK, Belgium – Hollandia – Luxemburg, majd Magyarország, Budapest (oroszul is), a Balaton, Békés megye és Gyula (csak 5 térképből álló) levelezőlap-tömbje is. A kezdeti üzleti siker hamar kifulladt, a legtöbb tömb csak egyetlen kiadásban látott napvilágot.

A térképes levelezőlapok kiadása azonban töretlenül folytatódott még egy évtizedig. Évente átlag 15–20 új vagy újra nyomott képeslap hagyta el a Kartográfiai Vállalat nyomdáját.

A vízügyi szervek térképes levelezőlappal is népszerűsíteni kívánták a Nagymarosi Vízlépcső tervét (*lásd a hátsó belső borítón*). 1977-ben adtak megbízást a levelezőlap elkészítésére. A leszakítható rész hátoldala a vízlépcső műszaki adatait tartalmazta magyarul és oroszul. A műszaki tervrajzok alapján az elképzelt erőművet a Duna-kanyart kísérő tájba illesztve madártávlati képen festette meg a Kartográfiai Vállalat azóta ismert festőművészé váló térképrajzoló munkatársa, *Telegdi Lajosné Varga Hanna*, becenevén Csibe. A nagyon szép rajz sem győzte meg később a környezetvédőket az erőmű megépítésének fontosságáról. Ma már érdekes térképészeti, politikai emlék ez a képeslap. De nyugodtan mondhatjuk: reklámszempontról is figyelemreméltó ez a térképes képeslap.

A térképes levelezőlapok érdekes példái a Magyar Tájékozódási Futó Szövetség főtítkárának, *Skerletz Ivánnak* ötlete nyomán, a szövetség megrendelésére kiadottak. A levelezőlapok célja a tájfutás megkedveltetése volt. A kétrészes leve-

lezőlap térképes részén számozott piros körök jelölték a terepi formákat. A leszakítható rész ábrái mutatták, mi van a térképen jelölt pontokon. A jelölt helyeket felkereső fiataloknak az adott pontot azonosítani kellett a leszakítható részen szereplő jelek valamelyikével. Az első tájfutó térképes levelezőlap, az 1979-ben kiadott János-hegy sikere nyomán, a következő évben tíz tájfutós levelezőlap jelent meg 20–20 000 példányban.

A nagyszerű tájfutó térképes levelezőlapok a térképes levelezőlapok kiadásának az alkonyát jelentették. A térképes képeslapok készítése az 1960-as évek második felében vált általánossá, egy évtizedig jelentősen virágzott, de az 1980-as évek elején elhalt. Marketing szempontból érdemes lenne elemezni, mi volt a gyors felfutás és a hirtelen elhalás oka.

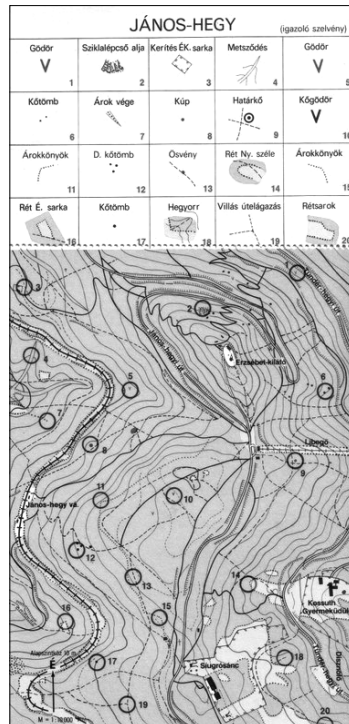
IRODALOM

Hegyi Gyula (1998): Radó Sándor szerepe a Kartográfiai Vállalat életében. Földrajzi Közlemények CXXII. Kötet, 3–4. szám.

Postcards with maps *Papp-Váry, Á.*

Summary

Postcards with small map illustrations next to photos are common souvenirs of any holiday. Postcards with maps only are very rare. Between 1960–1982 Cartographia, a cartographic enterprise in Budapest published every year a lot of postcards with maps. For example, in 1982, fourteen postcards were published in two million copies. These map cards showed airlines, international bus lines, centres of small towns, restaurants of a given area, parts of a company and so on. A postcard was also published about the planned hydroelectric-dam of Nagymaros. After the political changes, the plan was dropped. Cartographia also published postcards with maps of orienteering in order to support education.

4. ábra Tájékozódási futó térképes levelezőlap